

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Prosa Exegesis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Licet vsque vires turba sapientum exerens
 Velut repertâ luce in amplexus ruat
 Similis tenenti, fallit elusus labor:
 Tenebrisque mersa veritas luctum adferet.
 Ut cum diurna vota ludificans sopor
 Vultus parentum somnio pictos dedit,
 Quos atra mæsto funere abscondit dies;
 Illicet in vlnas ruitur, & nexus parant
 Dudum expetitos: vana sed nexu obuios
 Frustratur vmbra, & corde mærorem ciet.
 Verè ille sapiens; sobriè quisquis sapit:
 Qui cæca cæli fata suspiciens colit,
 Et nesciendo sanctius nouit Deum.

PROSA EXEGESIS.

QUEMADMODUM ij, qui post longam iactationem marisque pericula iam portum inuecti sunt, libenter relictas à tergo tempestates ex editâ rupe aut pharo contemplantur, & luctantes cum ventis ac fluctibus cymbas non absque grato horrore, quoad licet, oculis sequuntur: sic Ecclesiastes, cum diu inter Scyllam & Charybdim in abyssu diuinorum iudiciorum, cæcisque nubibus ac procellis diuinæ prouidentiae fluctuasset, postquam securitatis portum adeptus est, animoque à curis soluto ac libero in sinu diuinæ sapientiae ac benevolentiae conquieuit; nunc velut è speculâ eorum, qui in hoc stolidæ curiositatis freto iactati, tumidarum disputationum fluctibus abripiuntur, aut pericula spectat, aut naufragia.

Homo non
 capit diuinam
 prouidentiae
 consilia.

Stolidam dixi curiositatem. Cuius enim consilij est, fragilem humanæ mentis cymbam inscrutabili diuinitatis abyssu committere? cuius prudentiae est, immensum

sum

sum illud diuinæ prouidentiae pelagus angustis ingenij nostri limitibus velle coarctare? Refert Philostratus, ^{Causin. l. 12. Sym-bol. 35.} Indos aureum modium, illi similem quo frumenta metimur, in mare demergere consueuisse, hac ratione se bruto illi elemento, ne terras inuaderet, modum præscribere existimantes. Stulti! qui tantillâ mensurâ tam latè diffusum elementum contineri posse arbitrati sunt. Non minoris est infania, Deum, cuius natura immensa est, eiusque iudicia, quæ sunt inscrutabilia, tam exilis ingenij capacitate velle metiri. *Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum Omnipotentem reperies? Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & unde cognosces? Longior terrâ mensura eius, & latior mari.* Hic siue lucem inhabitat inaccessibilem, frustra miseri papilio-^{Iob 11, 7.} nes circumagimur circa arcanam hanc flammam: siue ^{1. Tim. 6, 16.} posuit tenebras latibulum suum, frustra in tam densâ caligine palpitamus. Hic est vnicus mundi rector, ait Cypr^{Cypr. lib. Quod idem la, &c.} prianus, qui vniuersa quæ sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat. Hic nec videri potest, visu clarior est; nec comprehendi, tactu purior est; nec æstimari, sensu maior est. Et ideo sic eum dignè æstimamus, dum inæstimabilem dicimus.

Notum est illud Biantis: De diis hoc tantum asserere, quòd sint; plura si curiosè disputaueris, superbam potius ignorantiam, quàm solidam scientiam prodideris. Nam quo pacto infinitam illam mentem se nosse profitebitur, qui ne seipsum quidem ingenijque sui tenuitatem nouerit?

Vanum est igitur Atlanticum illud antiquorum Philosophorum supercilium, & fastuosa sapientiae ostentatio. Multa quidem illi de Deo eiusque operibus & arcanâ prouidentiae dispensatione effutierunt, sed in hoc

in-

inscrutabili diuinitatis oceano alij in breuia prouecti sunt, nimis exilia atque indigna Deo sentientes; alij in scopulos impegerunt, dum nimis ardua maiestatis diuinorumque iudiciorum mysteria perscrutati sunt. Longum est omnium hallucinationes in lucem proferre, & paucis multorum specimen cordatus quiuis accipiet.

Lessius de
Numine,
cap. 1.

Prouiden-
tiam Dei
qui ex toto
vel ex par-
te negarint.

Plin. lib. 7.
c. 7.

Arist. 1. 12.
Metaphys.
cap. 9.

Deus cum
sit infinitus,
facile om-
nibus &
singulis in-
tendit.

Cic. 1. 1. de
Diuinat.
Alij pra-
scientiam
futurorum
contingen-
tium Deo
negant.

Et quidem Diagoras Milesius, & Protagoras Abderites, cum paucis impudentiae symmystis, maluerunt aeternum Numen e rerum naturam prorsus eliminare, quam se comprehendendae eius naturae impares fateri. Nec minus circa diuinam prouidentiam hallucinati sunt: aut enim naturae vi cuncta euenire, cum Democrito & Epicuro arbitrati sunt; aut fortuito atomorum concursu hoc vniuersum coaluisset, cum Democrito censuerunt. Plinius etiam maiori supercilio veritatem ausus explodere, Irridendum verò, inquit, agere curam rerum humanarum istud quidquid est summum. Anne tam tristi atque multiplici ministerio non pollui credamus? Nec minora peccauit Aristoteles, absurdum esse iudicans, primam mentem de rebus quibusdam cogitare; & melius esse, quaedam non videre, quam videre.

Haberet fortassis horum ratiocinatio umbram aliquam verisimilitudinis, si Deus limitatum haberet intellectum, qui minus vigoris adferret ad rerum maximarum gubernacula, si minimis & vilissimis quibusque distringeretur: nunc verò infinita illa vis intelligendi aequè singulis intendit ac omnibus. Cum enim ad singula lumen infinitum adferat, tam perfectè singula considerat, quam si sola proposita haberet.

Cicero, ne quid de libertate arbitrij delibaret, Deum negauit futurorum contingentium esse praescium: ita dum liberos fecit homines (ait eleganter Antistes Hipponensis)

ponensis) fecit sacrilegos. Nec minùs fatuitatem suam tam stolido dogmate, quàm impietatem prodidit: siquidem, vt rectè censet idem Antistes, confiteri esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima insania est.

Augustinus
lib. 5. de
Ciuic. c. 9.

Hunc scopulum dum vitant, in alium non minùs periculosum impingere Stoici, dum eum fato subiiciunt, omnemque non minùs in Deo, quàm in hominibus, electionem libertatemque pessumdant. Sic enim non ignobilis porticus illius coryphæus libro quo minime decuit: Eadem hæc necessitas & deos alligat. Irreuocabilis humana pariter ac diuina cursus vehit. Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit quidem fata, sed sequitur. Semel iussit, semper paret.

Alij Deum
fato subi-
ciunt.

Senec. libro
de Proui-
dent. c. 5.

Turpius atque etiam impudentius hac in parte ineptiunt Astrologi, præsertim Genethliaci, qui sidera tamquam tela & arma fatorum arbitrantur, quorum vi ac potentiâ in hoc sublunari mundo cuncta perficiantur. Imò eò vsque prouehuntur insaniæ, vt ex horoscopi obseruatione, varioque situ ac domicilio stellarum, ceterisque plausibilibus nugis, diuinæ prouidentię consilia perscrutentur.

Genethliaci
astris nimis
tribunt.

Quid nostri temporis hæreticos producam? nam & ipsi sapientes audire volunt. Quanam illi ratione de præscientiâ decretisque diuinis, de influxu concursuque cum causis secundis, ac denique de totâ prouidentię diuinæ œconomiâ philosophati sunt? Satis id loquuntur hæc eorum paradoxa: Deus est auctor & causa peccati, volens, suggerens, efficiens, & in hoc impiorum scelerata consilia gubernans. Proprium Dei opus fuit, vt vocatio Pauli, sic adulterium Dauidis, Iudæque proditoris impietas. Infinita inuenies istiusmodi opinionum portenta.

Hæreticorū
de prouidē-
tiâ diuinâ
paradoxa.

Vide Cam-
pianum
Ratione 8.

G g g g

Sed

Sed missam faciamus profanam hanc turbam, quæ quò penitus se penetrasse contendit in adyta diuinæ prouidentia, eiusque naturam, decreta, consilia perlustrasse; hoc se magis ridendam religiosi illius infinitæ maiestatis admiratoribus exhibet. Veros potius & Christianos sapientes consulamus, & videbimus eos in hoc lumine diuinorum consiliorum caliginem suam ingenuè fateri: videbimus illos in hoc oceano vela stringere, terram legere, portum respicere; præsertim cum illas diuinorum iudiciorum rationes excutiant, quibus æterna prædestinatio ac reprobatio continentur. Cum enim firmissimè sibi persuadeant, Deum sincero affectu omnium salutem desiderare, neque deesse illi posse rationes & excitamenta, quibus vnumquemque infallibiliter in viam salutis pertrahat; non satis mirari possunt, cur talem naturæ cursum instituerit, in quo barbaris plerisque vix possibilis, multis verò infantibus omnino impossibilis esset æternæ salutis adeptio. Hic igitur hærent attoniti, & inscrutabilem diuinorum iudiciorum abyssum, quam penetrare nequeunt, stupore venerantur; nec habent quod respondeant, præterquam illud Apostoli: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quisquis igitur verè sapit, hic vela submittat: neque in hoc tempestuoso ac naufragio freti curiosis disputationum fluctibus abripiatur; memor illius responsi, quod multa de diis interroganti olim dedit Euclides: Cetera quidem nescio, illud scio, quòd odere curiosos.*

Veri sapientes
res sciuntur
potius non
capere se
diuina prouidentia
consilia.

Rom. 11.

23.

Lipf. lib. 1.
de Constant. c. 27.